

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA U ZAGREBU.

Br. 1.

U Zagrebu 1927. god.

Godište XXIII.

Šar-Planina.

Dr. I. Krajač:

Beograd.

Prilaz:

Šar-Planina je najviša planina zapadnog dijela Balkanskog poluostrva nalazeći se orografski izvan Dinarskog planinskog sistema. Njezin smjer teče od sjeveroistoka prema jugozapadu. Taj je smjer sačuvan od Ljubotena pa do drugog vrha zapadno iza vrha Karanikolica označenog u djeneralštabskoj karti 1 : 100.000, list Prizren sa 2473. Planina zaprema izmedju potoka Lepenca koji utiče u Vardar i Brodske Reke kod Vraništa uz današnju albansku medju u zračnoj liniji oko 53.5 km. Od tog visa se smjer Šar-Planine povija gotovo u pravcu sjever-jug, te se smatra da njeno bilo ide jošte kojih 15—16 km. Medjutim Šar-Planina u svom najjužnijem zapadnom dijelu neosjetno prelazi u Rudoku Planinu i Vratca Planinu, te se u tom pravcu njezino gorsko bilo faktično produžuje do rijeke Radike za daljnih 25—26 km., pa tako ovo povijeno u glavnom jedno te isto gorsko bilo bez obzira na imena, proteže se u crti od po prilici 40—42 ili nešto više kilometara. Konačno je to jugozapadno planinsko bilo stvarno prekinuto i omeđašeno tek crtom rijeke Radike i odatle crtom na izvor Vardara. Prema starijem mjerenu ili starim kartama uzimlje se, da je najviši najistočniji vrh Ljuboten, a njegova se visina razno iskazivala. Medjutim najnovija mjerena pokazuju da visina vrhova planine raste što dalje idu prema zapadu i da Ljuboten nije najviši vrh. Tako, dok najistočniji visoki vrh Ljuboten prema posljednjem mjerenu broji 2496 m. dotle se u centru podiže visina u vrhu Bistre na 2640 m., a u najzapadnijem dijelu se nalazi vrh Turčin Planine (za koji mi domaći ljudi rekoše, da se zove u istinu Džinibeg), kojemu karta iskazuje visinu sa 2702 m. i to je prema današnjem mjerenu najviši vrh u skupini. U mojoj ruci bila je karta našeg djeneralštaba 1 : 100.000 i to pokusni otisak dijela Kačanik, dočim se najzapadniji dio Šar Planine nastavlja na kartama istog gjeneralštaba 1 : 100.000 na listovima Debar i Prizren. Karte su vanredno lijepe i čini se precizne, a sva-kako lako čitljive, horizontale bilježe na svaki 20 m, u ravnicama i na 10 i 5 m a horizontale od 100 m su deblje označene tako da se čovjek lako snalazi. Karta je izradjena u bojama što takodjer olakšava snalaženje i čitanje karte. Na karti prof. Cvijića 1 : 1,200.000 čini se, da nije ispravno urisan tok rijeke Radike, a izvor Vardara da je postavljen predaleko ka Han Mavrovom, dočim je jugozapadni dio Šar-Planine označen kao planina Baba Hasanica, a tog imena medju narodom nema, nego domaće pučanstvo zove planinu Babašnica, a Arnauti vele toj istoj planini Babasanica.

Prema svemu je Šar-Planina velika planina s relativno u nas vrlo visokim hrptom, dovoljno razgranata s vrlo jakim, dugim i visokim pobočnim kosama, dovoljno puna varijacija u razgledu i terenu počam od vrlo strmih zapadnih obro-

naka Ljubotena, pa do okomitih stijena pod glavnim hrptom sa sjeverne strane i gromada kamenja na Jezerskoj Čaušici i istočnom vrhu do nje, pa do razdrtilih zapadnih bokova Crnog Vrha i arhitektonski pravilnih kamenih tornjeva vrha Šljidže. Faktično se može reći, da je Šar-Planina lagana za uspon i hod, dakle lako prohodna planina ali velikih dimenzija i visine. Ipak je relativno blaga i pitoma osobito s južne strane, koja radi tog svog kvaliteta može da dade utisak niže planine, jer joj se često, osobito u centralnom dijelu, na samom visokom hrptu nalaze za nogu mekani, a za oko ugodni pašnjaci, dok smo mi naučeni već na 2300 m. u Julskim i Kamničkim Alpama gledati divlje rastrgano stijenje.

Moja je namisao bila posjetiti centrum Šar-Planine i to baš vrh Bistru 2640 m. U tu svrhu uputili smo se dne 22. VI. 1926. popodne iz Beograda te smo 23. VI. 1926. oko 6 sati ujutro stigli u Skoplje, gdje me je već čekao moj auto, kojeg sam dan prije iz Beograda otpremio do Skoplja. Preobukavši se turistički sjeo sam u auto i povezao se ravno prema Tetovu, kamo sam stigao malo prije 10 sati, jer sam se u Skoplju u vagonu bio zadržao. U Tetovu mi je gospodin okružni načelnik savjetovao neka idem ipak na Ljuboten, jer da je pogled ljepši i da većina turista polazi na Ljuboten, a vrh Bistra da nema tako dobar izgled. Uputili smo se s toga iz Tetova autom cestom na podnožju Šar-Planine u ravnici Donjeg Pologa, selima koja leže na podnožju Šar-Planine sve do sela Dobrošte, gdje je žandarmerijska stanica. Tu mi se je priključio žandarmerijski narednik sa dva žandarma, Odatle smo pošli autom do iza sela Vratnica, zapravo do Ljubotenske Reke, odakle smo krenuli pješke da Starog Sela. To je visoko gorsko srpsko selo, koje leži na visini od blizu 900 m. Ovdje nas je uhvatio žestok pljusak, tako da smo bili prisiljeni skloniti se u školu dok pljusak mine, a cijela partija je izgledala dvojbena, jer kiša nije htjela prestajati. U školi smo se upoznali s učiteljem gosp. Stankom Ferlan iz Zagreba, koji je sam oduševljen turista, te je već sam bio obišao gotovo sve vrhove Šar-Planine do Kobiličkog prelaza i prošle zime pokušao klizanje skijama (klizama) po zapadnim obroncima Ljubotena. On je izjavio, da će s nama, te da ima da ode samo u susjedno selo po planinske cipele, koje su se tamo nalazile kod njegovog druga učitelja, iz Kragujevca. Vozeći se iz Skoplja prema Tetovu nisam vido Šar-Planine, jer je bila u magli, a došavši na njezino podnožje mogao sam da vidim samo vrhove, koji su bili ravnici najbliži. Za cijelu kosu Šar-Planine mi rekoše da je zimi kad je puna snijega za vidnih dana osobito interesantna, impozantna.

Uspon.

Videći da kiša neće da prestane, a računajući, da je — noć prije toga — dok sam se vozio prema Skoplju upravo lijevalo, smatrao sam, da će ipak prestati, pa sam se po kiši oputio iz Starog Sela putem uzbrdo šumom prema staroselskim bačilima pod zapadnim hrptom Ljubotena. Bačila su ljetne planinske kolibe od suhozida pokrivene slamom u kojima stanuje bačijaš (bačilaš) t. j. onaj koji nadzire pastire s ovcama u planini. Tu u bačilu se ovce danomice muzu, te se mlijeko odmah preradije u sir itd. Bačilo je dugoljasta gradjevina sa tlocrtom koji čini pačetvorina, a razdjeljeno je u dva dijela: u jednom dijelu je ognjište na zemlji u kojem gori vatrica, a s obe strane vatre su hasure na kojima se spava; drugi dio bačila sadrži zapravo mljekarnu i sirarnu t. j. mjesto kuda se spremi mlijeko i gdje se preradije u sir itd. Kod bačila se muzare svaki dan muzu i to se ovce muzu triput, a krave dvaput. Kraj bačila nalazi se redovno u većoj ili manjoj blizini »argaš« t. j. mjesto, gdje noćiva »jalovinja«, a to su jaganjci, dakle mužjaci i mlada jagnjad, koja se jošte ne muze.

Kiša je dalje padala i mi smo prilično prokisli stigli bez odmora do žandarmerijske ispostave, koja leži nad staroselskim bačilom pod Ljubotenom. Nova zgradica ispostave u obliku planinske kolibe leži po prilici u visini od 1650 do

1700 m. Taj je uspon trajao nešto preko dva i pol sata. Da nije bilo kiše bili bi jošte istog poslijepodnevnog pokušali uspon na vrh, ali kako je kiša trajno padala morali smo se zadovoljiti time, da sutra ujutro nastavimo s dalnjim usponom. Ljuboten je najistočniji vrh Šar-Planine sa otvorenim vidikom prema sjeveru i istoku, te jugu. Sama planina Ljuboten vezana je s ostalim hrvatom Šar-Planine jednim sedlom, ali se njezin smjer izdvaja iz smjera hrpta Šar-Planine, te planina Ljuboten ima smjer sjeverozapad-jugoistok i stoji sama okomito na smjer glavnog bila Šar-Planine. Sa zapadne strane je vrh vrlo strm, dočim mu je hrbat u južnom pravcu položit, a u sjevernom pravcu se naglo spušta prema sedlu što ga veže s hrptom Šar-planine, tako te će kosina imati nagib od po prilici 42° . S mesta gdje smo mi noćili vidi se kako se glavni vrh diže u 3 velike terenske stepenice od kojih je posljednja pod vrhom najstrmija. U visini u kojoj smo se nalazili imali smo svježu vodu iz izvora, koji izvire samo u nešto malo većoj visini u sjevernom pravcu pod sedlom Ljubotena.

Na vrhu Ljubotena i silaz.

Prespavavši u žandarmerijskoj ispostavi pošli smo dan 24. VI. 1926. u četvrtak ujutro u 8 sati iz zgradice žandarmerijske ispostave jednim ogrankom ravno put hrpta Ljubotena popinjući se preko rečene tri velike terenske stepenice po kršu. Prispjevši na hrbat krenuli smo hrptom uspinjući se dalje u sjevernom pravcu prema glavnom vrhu, na kojem se nalazi piramida. Već za vrijeme uspona bilo je nebo oblačno, a od hrpta napred pratila nas je magla tako te smo došavši na sam vrh bili opkoljeni gustom maglom i nismo imali apsolutno nikakvog pogleda. Uspon je trajao točno tri sata bez odmora. Na vrhu smo se odmorili čekajući da se vrijeme razbistri i magla razidje, da dobijemo bilo kakav pogled s Ljubotena. Međutim toga nismo dočekali. Dočekali smo da se je digao na jednom jak hladan vjetar, koji je duvao sa sjeveroistoka s jakom kišom, koja je tukla i probijala odijelo, tako da smo morali svoje stvari u najvećoj žurbi kupiti i u najvećoj brzini spuštali smo se po strmom sedlu sjeverozapadnom hrptu Ljubotena do sedla što ga tvori masiv Ljubotena s ostalim hrptom Šar-Planine. Na sedlu smo odahnuli, jer smo se mogli sakriti od žestokog vjetra. Sa sedla se je mogla lijepo promatrati struktura ljubotenskog masiva, te su se jasno razabirale tri brida goleme piramide, koja tvori vrh Ljubotena t. j. onaj brid, koji gleda prema Kosovom Polju. Ljuboten sa zapada ograničen dvjema bridima, kojima smo prošli, pravi utisak konture Weisschorna kod Zermatta samo dakako u znatno manjim dimenzijama. Pučanstvo kačaničke strane (u znatnoj mjeri Arnauti) zovu Ljuboten u istinu Ljubotn, a isto tako i u Rogačevu i Starom Selu na južnoj strani pod Ljubotenom, dočim ostala sela i Tetovo zovu Ljuboten. Ime Ljuboten sa korjenom »lup« imalo bi biti po svom korjenu prastaro ime jednog mesta odakle se može izvrsno opažati i gledati okolinu, a to faktično u naravi i jeste vrhunac s neograničenim vidikom, eksponiran prema nižem terenu.

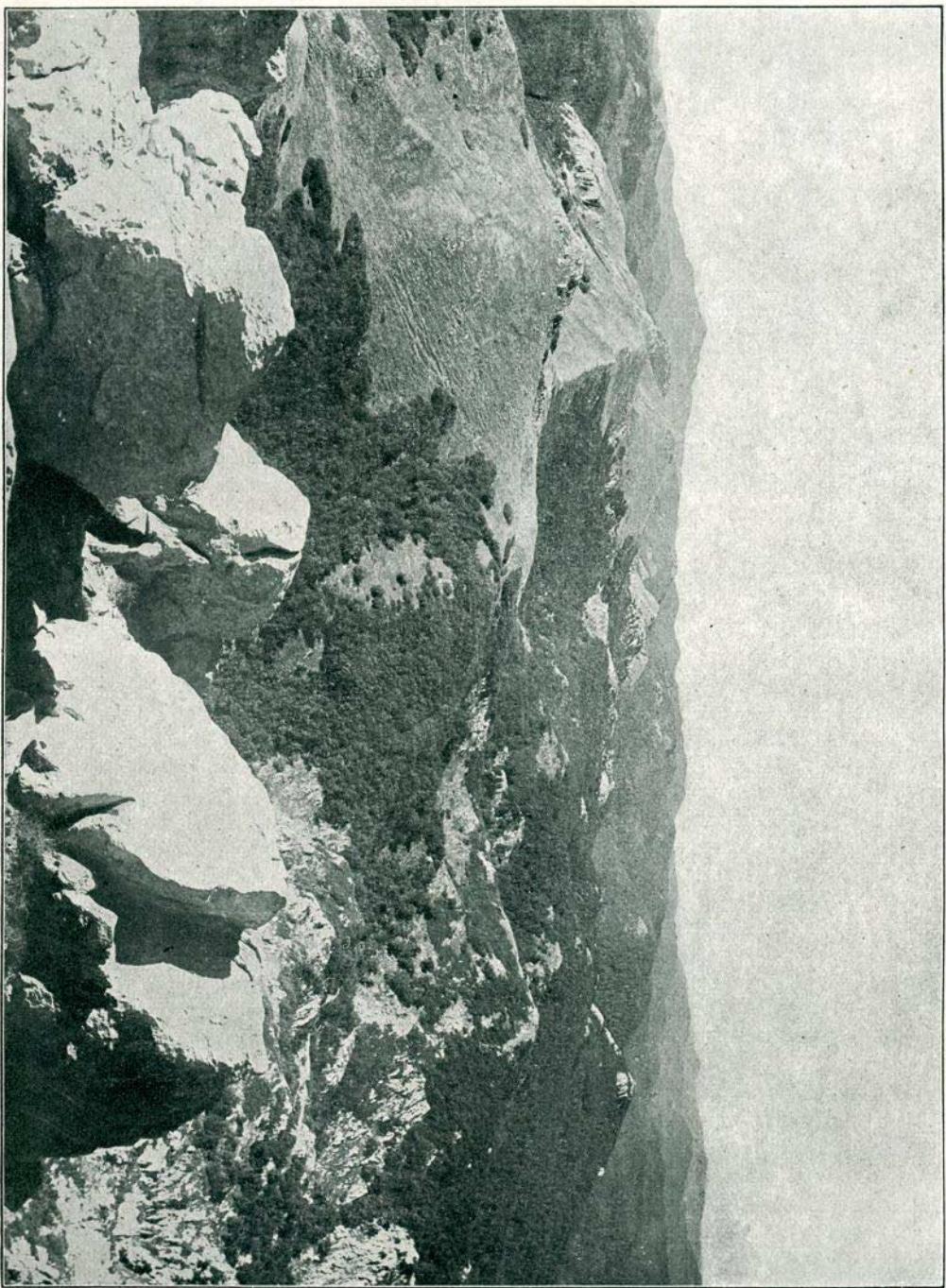
Ovo sedlo Ljubotena na koje smo se spustili nalazi se na visini od 2140 m. Dimenzije su uopće velike uslijed čega se gubi visina tako te sedlo ne izgleda toliko visoko koliko je u istinu, a cijeneći ga od oka čovjek bi ga cijenio nižim od Kamničkog Sedla, dok je u istinu znatno više. Kiša je neprestance padala i vjetar duvao, ali se je magla bila počela razilaziti pogotovo pod vrhom i na sedlu, tako te smo počeli dobivati pogled na okolicu i na Ljuboten. Kako je vjetar jako duvao prilegli smo na rub sedla prema Kosovom Polju, pa smo dalekozorom (dogledom) promatrali Kosovo Polje i mjesto Uroševac, koje je ležalo pod sedlom. S južne strane bio je pogled otvoren na cijelo Tetovsko Polje zvano Donji Polog, nama bliže i ono dalje zvano Gornji Polog prema Gostivarju. Razabirale su se za tim sve planinske kose južno preko Suhe Gore, dakle Jakupnica i Golešnica, te gore prema Albaniji, vjerovatno Bistrą odnosno Rudsku Planinu i obronci

izmedju zadnjeg zapadnog dijela Šar-Planine i Bistra odnosno Rudsku Planinu. Nismo znali što da počnemo, da li da se se usudimo ići dalje po hrptu Šar-Planine riskirajući noć na kiši, ili da se vratimo natrag u žandarmerijsku stanicu pod Ljubotenom, traverzirajući zapadni obronak Ljubotena sa sedla do žandarmerijske stанице. Kako se vrijeme nije promjenilo krenuli smo prema žandarmerijskoj stanci ispod golemog kamenog zuba, koji strši u vis iz strmog zapadnog obronka Ljubotena, pa smo se kretali po kamenju i grudama do blizu stанице. Međutim je granulo sunce nešto poslije jedan sat poslije podne. Držeći da se je kiša ispadala i da će se razvedrati odlučio sam se povratiti natrag na sedlo i nastaviti put hrptom Šar-Planine, prema zapadu umjesto da idemo na noćiste natrag u žandarmerijsku ispostavu pod Ljubotenom.

II. Vrh Kule 2314 m.

Puta po hrptu nije bilo. Upotrebio sam dakle kartu i gledanje terena, pa smo od sedla južnim obroncima traverzirali neposredno pod prvim većim vrhom uz sedlo koji je označen na karti sa 2203 m. Za tim držeći se po prilici te visine traverzirali smo slijedeći vrh i prema odluci kako sam odlučio gledajući sa sedla popeli smo se na vrh zvan Kule. Čim smo od sedla okrenuli već pod prvi vrh 2203 bili smo zaštićeni od vjetra i našli smo lijepo zelene uvale, koje bi bile vrlo pogodne, da se tu negdje postavi planinska koliba, ovdje zaštićena od sjevernih vjetrova, a mogla bi u neposrednoj blizini sedla služiti kao povoljna polazna točka za uspon na Ljuboten i za daljni hod hrptom Šar-Planine. Svi smo se složili u tom, da bi planinska koliba za Ljuboten morala stajati na rečenom sedlu Ljubotena, ali da je tamo preveć eksponirana zimi i vjetrovima. Prema tomu dakle imala bi stati ili ispod sedla na južnoj strani ne suviše daleko od izvora ili bi se imala smjestiti kako je rečeno uz sedlo pod vrh 2203, gdje takodjer ima nešto niže u blizini izvor žive vode.

Idući dalje ispod hrpta prema vrhu Kule nailazili smo na razrovani teren očito šupalj, a pokriven tankim slojem zemlje i zelenila. Izgledao je tako kao da je sastavljen od malih morena i taložina jezika bivšeg kratkog ledenjaka, koji se je s vrha spuštao te je u etapama nestao stvarajući i na svom jeziku čitave bregove kamena. To je barem utisak, koji smo mi primili. Na tom putu nam se je prema jugoistoku otvorio pogled, te se je dalekozorom (dogledom) u daljini razabirala obala uz neku ravnu plohu. Kako smo se žurili nisam mogao identifikovati pogled, pa se je moglo samo raditi o dalekom pogledu poslije kiše ili na solunski zaliv, ili na koje jezero u njegovoj blizini vjerovatno Tahino Jezero. Žurili smo se da stignemo na vrh Kule, jer smo htjeli da vidimo gorsko jezero pod vrhom Livadica, zvanog takodjer jezero Livadica. Nadao sam se, da ću dobiti otvoren pogled na nj i nisam se prevario. Popevši se na vrh zvan Kule otvorio nam se pogled na usku visoku gorskiju dolinu, više guduru na sjevernoj strani hrpta Šare, pod vrhom zvanim Livadica 2491 m i susjednim sjevernijim 2350 m visokim vrhom, te na lijepo gorsko jezero u njoj u koje se salijevaju potočići sa sviju strana. Prema utisku, koji smo mogli primiti radi se i ovdje o jezeru, koje je zaostalo u koritu bivšeg ledenjaka ili kotline »firn-a« (starog snijega). Jezero se prema karti nalazi na visini od oko 2180 m. Kad bi opstojala planinska kuća kako sam neposredno rekao pod vrhom 2203 bila bi krasna šetnja preko vrha Kule i hrpta, koji spaja vrh Kule s vrhom Livadica spustiti se u kotlinu do jezera i tamo plandovati. Niže ispod jezera izvire i razvija se Kaludjerska Reka, koja protjeće selo Štrbe na sjevernom obronku Šar-Planine. Pošto je već bilo kasno popodne morali smo pomicati kako da se sklonimo za noć, da ne budemo izvrgnuti kiši, jer je nebo još uvijek bilo puno oblaka. Ostavivši hrbat, traverzirali smo masiv Livadica pod vrhom, a isto tako i vrh 2305 pod samim vrhom, te smo se žurili da prodjemo ispod vrha Piribega 2522 m. Nisam mogao ništa saznati kako je nastalo neobično ime Piribeg kao ime vrha. Slično je ime u Šar-Planini i Džinibeg najviši vrh u najzapadnijem dijelu

GORSKI KOTAR: POGLED SA SNJEŽNIKA PREMA TAL. SNJEŽNIKU.

FOTO: TADE MATELJAN, SUŠAK.

Šar-Planine. Ime Džinibeg moglo bi se tumačiti, da je nastalo od džin i beg, džin znači d i v, ogromno, prema tomu je Džinibeg najviši vrh, što u istinu i jest prema najnovijem mjerenu. Riječ beg za označu vrha je neobična, a ako doista znači vrh mogla bi biti samo preuzeta kao ostatak iz starog keltskog jezika prije dolaska Slavena. U Francuskoj i danas riječ »bec« znači kljun ili štrljati vrh, šiljak. Francuski »bec« je kao planinsko nazivlje isto što i talijanski »becco«. To ime dolazi i na Kanalskim (Normanskim) Otocima između Francuske i Engleske na malom otočiću Sark (Sercque) je Bec du Nez, a i na Malorki brdo Bec du Farruch, a ne samo u francusko-talijanskim alpama. Možda je to i korijen odakle je potekla i nemačka riječ »Berg« naš b r e g. Ako bi to bilo ispravno onda ne bi bilo teško razumjeti ime Piribeg, jer bi to bio vrh odnosno strana s kojega redovito piri vjetar. Za mojega putovanja je Piribeg doista i imao konstantne magle po sebi, koje su bile i najgušće i najcernije i najneugodnije, te je na njemu najprije padala kiša od sviju vrhova i faktično nam je prvi put taj vrh zaprečio dalji prelaz. Nije neobično da goršaci krste svoje bregove odnosno hrptove u odnosu prema vjetru. To smo već opazili u Staroj Planini u okolini Midžora s obzirom na imena, koja vrijede u selu Toplidu. Međutim su se na vrhu Piribega formirale teške crne oblačine, koje su potamnile sunčane zrake. Radi toga se nismo ufali prelaziti dalje, nego smo se počeli spuštati vraćajući se natrag, te smo se s prvim mrakom već bili spustili do visine od po prilici 1450 m u jedno od t. zv. donjih Beloviških Bačila, u kojem su bili ljudi, a kamo izlaze na pašnju ovce iz mjesta Belovište. Spavali smo u Bačilu na zemlji na hasuri, jeli kiselo mlijeko, a ostali iz moga društva kiselo mlijeko i »kačamak« (žganci). Ujutro poslije šest sati nastavismo ponovno uspon.

III. Jezerska Čaušica (2604 m).

Prva poteškoća, koju je valjalo svladati jest velika differenca uspona. Valjalo se je uspinjati par sati, da se dodje u visinu hrpta, kako smo dan prije hodali, gdje možemo uspješno traverzirati pod vrhovima i uspinjati se na njih po volji. Tako smo se kretali u zapadnom smjeru uspinjući se polagano dok smo došli pod vrh Piribega (2522 m), a za tim smo ga obišli i spustili se na sedlo 2325 m preko kojeg ide put što dolazi iz doline kojom teče rijeka Gabrovčica, koja izlazi kod sela Dobrošte u ravnicu. Puta pod hrptom kuda smo išli nije bilo. Već pred sedlom na zapadnim obroncima Piribega imali smo pogled nad dubokom dolinom Šar-Planine, koja je završavala sa sjeverne strane sedlom na koje smo neposredno stupili, a flankirao ju je sa sjevera jedan dugoljasti golemi preko dva i pol km dugi hrbat sa najvišom tačkom 2510 m, a iza njega tri vrha, od kojih je drugi bio Jezerska Čaušica, a treći u obliku roga ili čunja bio je već vrh Bistre (2640 m). Došavši na zapadni bok Piribega prije silaza na sedlo otvorio nam se pogled, kako nam domaći ljudi rekoše, na golemu kupu Paštine Planine i uz nju dva strma šiljasta vrha od kojih je jedan navodno bio Džinibeg, na karti zvan Turčin Planina 2702 m. Kako smo gledali više sjevernu stranu tih vrhova, koja je bila jošte potpuno išarana snijegnim poljima to su nam se ti vrhovi pričinili znatno viši, nego što jesu, a svakako su privili utisak visokih Alpa. Odlučio sam traverzirati pod vrhovima znatno preko dva km dugi hrbat, koji kulminira u vrhu 2510 m. To je hodanje bilo prilično neugodno, jer puta nije bilo, a morali smo gotovo neprestance prelaziti golema strma polja velikog kamenja, koje je očito poticalo od stijena na vrhu, što su se u drevnim geološkim periodama srušile, pa su ostale samo ogromne mase kamenja. U ovom dijelu je Šar-Planina slična Karavankama samo su dimenzije i visine znatno veće. Kako smo pod vrhovima naprijed prodirali tako nam se pod nogama otvarala vodom bogata kotlinasta dolina Jezerine visoka u tom gornjem dijelu između 2100 i 2250 m, zatvorena s južne strane s Kamenicom 2260 m, sa zapada hrptom, koji veže Kamenicu s Jezerskom Čaušicom, a sa sjevera zapadnim hrptom vrha pod kojim smo stupali i vrha istočno pred Jezerskom Čaušicom, kojima na karti nije označena visina. Stupajući po sedlu zapadno ispod Piribega već kasno popodne složili smo se u tom: da bi druga planinska koliba na Šar-Planini morala stajati negdje ispod jezerskog vrha, bilo u ovoj visokoj dolini Jezerine uz

vodu, bilo u susjednoj kotlini preko hrpta u koju smo se kanili spustiti na nočište. Terenski i radi vode Jezerine daleko pogodnije (vidjeli smo i dva mala, možda periodična, jezera). Povoljniji bi joj bio položaj u visokoj dolini Jezerine i turistički, jer bi se odatle moglo posjećivati vrhunce zapadno i istočno, samo bi valjalo riješiti pitanje prilaza. Položaj planinarske kuće u dolini Jezerine bio bi vrlo lijep i zahvalan u pogledu velikog mnoštva uspona u blizini.

Današnji naš put bio je prilično naporan. Napredovali smo polagano u pravcu Jezerske Čaušice; Jezerska Čaušica i istočno od nje susjedni vrh su kameni vrhovi sastavljeni od ogromnih blokova kamenja, a iz sedla izmedju njih strši u zrak oštrljato kamenje (žandarmi). Nad tim sedlom našli smo u jednoj udubini u kamenu vode, koju smo gotovu svu ispili. Veći dio društva ostao je odmah nad sedlom, a ja sam se sa joštrojicom popeo na vrh, koji nadvisuje sedlo za kojih 100 do 150 m. Ime Čaušica dolazit će od čauš ili čauša, t. j. straža prema turskom nazivu, jer je valjda jednom gore ili negdje u blizini stajala straža. Ime Jezerska dolazi očito od toga, što je vrh nad Jažinačkim Jezerom. Dakle bi ime Jezerska Čaušica značilo stražbeni vrh nad jezerom.

Kako rekoh vrh sastoji od razdrtog kamenja, koje je u velikim blokovima nabacano. Očekivao sam, da će s vrha dobiti pogled na Jažinačko gorsko jezero, koje narod u jugozapadnim selima zove i Dobroško Jezero valjda prema selu Dobrošte, što leži na južnom podnožju Šar-Planine, i nisam se prevario. Prije svega smo s vrha pregledali cijelu okolinu prema sjeveru i jugu, te smo imali potpun i opširan pogled kako prema sjeveru tako prema jugu. Kako je na visini duvao vjetar uvukli smo se u stijene pod vrhom s pogledom prema sjeverozapadu tako, da smo bili zaštićeni od vjetra, a grijali smo se na suncu, koje je zalazilo. Pod našim nogama nalazilo se u visni od po prilici nešto nad 2200 m lijepo planinsko jezerce strmih kamenih obala, kako se odozgo vidilo duboko. Povrh njega se pokazivalo jedno manje, koje kao da bi moglo biti samo periodično, dočim je donje veliko i trajno. I ovdje je izgledalo kao da se radi o koritu bivšeg ledenjaka i jezeru, koje je zaostalo u njem. Od jezera ističe potočić, koji teče kroz selo Jažinice na sjever. bazi Šar-Planine. Prema zapadu smo pogledom pratili najveći vrh centralnog masiva Bistru 2640 m, te rastrgani pristup do nje sa strane Jezerske Čaušice, na kojoj smo se nalazili, za tim visoki oko $2\frac{1}{2}$ km dugi hrbat Bistre sa zapadnim vrhuncem 2540 m i sjeverno eksponiranim vrhom Konjuška 2481 m. Sunce je bilo prilično jako i mi smo uživali stojeći na zavjetrini i gledajući ovu visoku gorskiju prirodu. Oko 4 i $\frac{1}{2}$ sata poslije podne smo ustali, izišli opet na hrbat Jezerske Čaušice, gdje smo prema jugu pod sobom vidjeli golemi kotači, što ga vrlo strmo zatvaraju Jezerska Čaušica. Bistra sa svojim obroncima i Kamenica sa svojim zapadnim obroncima, a u koji smo se morali spustiti za čitavih 1000 m aps. vis. na nočište. Nasuprot nama u južnom pravcu jasno se razabirao jaki pokrajni hrbat, koji se odvaja od glavnog hrpta Šar-Planine i zatvara dolinu rijeke Bistrice, a na kojem je najviši vrh izmijeren sa 2522 m Kudžbaba (na djeneralštabskoj karti čini se neispravno: Kućibaba). Odlučili smo bili, da se s Jezerske Čaušice spustimo ravno dolje u kotlinu do najvećoj strmini koritom, koje je imalo najmanje kamenja, pa smo to i učinili. Spuštanje je bilo dosta naporno, jer je diferenca aps. visine oko kojih hiljadu metara. Pri spuštanju i u samoj kotlini izgledalo nam je, da očito vidimo tragove bivših ledenjaka: morene i stalozija kamenja, kako je ledenjak postepeno uzmicao. Došli smo i do vode, koja opet nestaje u kamenju za koje smo držali, da ga je stovario drevni ledenjak, pa ova voda dolazi opet na javu niže kad teče tvrdijim tlom, dok inače u ovom najgornjem toku očito teče ispod kamenja, vjerojatno u bivšem koritu ledenjaka. Idući tako dostigli smo veliko stado ovaca i s mrakom smo stigli u 7 i $\frac{1}{2}$ s. navečer u Čaušičko Bačilo na visini prema karti od po prilici 1700 m.

IV. U Čaušičkom Bačilu.

Bili smo već umorni kad smo stigli u Bačilo nakon tri dana napornog hoda po vrhovima gotovo bez puteva i s relativno dubokim silaženjem na nočišta. Kroz niska vrata zavukli smo se u Bačilo i sjeli na hasure uz vatru. dobili smo izvrsnog

slatkog mlijeka, te gustog, zasitnog, a tečnog kiselog mlijeka. U Bačilu su pastiri bili Arnauti. Kad smo se mi nahranili večerali su domaći. U bačilu visi kao u vjeći vazda pripravan kačamak (arnautski: bagrdan) t. j. žganci. Ta se vreća sa žgancima, kada se ima jesti, skine i razastre na pod u bačilu. Zatim se uzme zdjela, natoči se kiselim mlijekom, kojemu često dodaju vode, jer je pregusto, ili mućenicom — i bacaju u nj kamačak promješaju i stave zdjelu na kačamak. Izmješani žganci i mućenica zove se popara. Družina se siedne oko razastrte vreće od kačamaka, svaki dobije drvenu žlicu i tada jedu svi iz zajedničke velike zdjele. Trijezni su jer alkohola u opšte nema u Bačilima. U Bačilima prave iz slatkog mlijeka, kako u Makedoniji kažu: ma s l o (maslac), za tim »mućenicu«, koja ostaje od masla, sir, kiselo mlijeko i »vurdul«, koja ostaje iza svega, pa se spremu najprije u vreće, koje vise na svježem zraku, a iza toga se spremu u burad sa solju i paprikom i to se jede zimi. Rasvjeta sastoji od primitivne petrolejske lampice od lima iz koje viri okrugli stijenj, a bez stakla. Kad je cijela družina večerala tada su Arnauti donijeli svoj nacionalni instrumenat »kavale« zvan. Očistili su ga i namazali. Kavale su instrumenat, koji se svira uvijek u dvoje, jedan prati, a drugi igra melodiju. Započeše sa sviranjem svoje čuvstvene nacionalne pjesme Džem Sadria, koja čuvstvenom tužnom melodijom u albanskom jeziku pjeva o mladom junaku, kojemu ubiše brata, a on užima pušku martinku preko ledja i pozdravlja se sa starim ocem i majkom, te sa svojom rođenom sestrom i kaže im da odlazi u planine odakle će se vratiti samo onda ako osveti smrt bratovu ili će тамо poginuti idući za osvetom mrtvog brata. Iza toga nam odsviraše nekoliko albanskih melodija, tako jednu nacionalnu pjesmu, kada mladi ide po djevojku, te ju vodi svojoj kući, za tim albansko kolo (horo) i slično. Napjevi su vrlo interesantni, a pjesma Džem Sadria vrlo čuvstvena. Bilo bi za željeti, da naši glazbenici prouče ove, čini se, stare nacionalne motive arbanaške i da se ispita koliko je u njima orijentalne primjese. Svakako je obdarenost tih inače primitivnih, ali vrlo bistrih, trijeznih i razboritih ljudi velika, kada samouci mogu svirati tako lijepo ovako primitivne instrumente, pratiti jedan drugoga i na njima izviti tako lijepe doista čuvstvene melodije, koje djeluju na slušaoca. Iza toga smo se legli na hasure na zemlji uz vatru i spavali do sutradan po prilici oko 6 sati ujutro. Ustavši se razabrali smo, da smo svi toliko izmorenji, te da ne bi mogli izdržati dugotrajnu i napornu partiju kakva nam je sada predstojala ako smo htjeli da po hrptu nastavimo put. Radi toga sam odlučio, da ovaj dan upotrebitim za odmor. Izjutra smo se dobro iskupali na živoj vodi uz bačilo, a za tim smo uzeli sobom pribora, da se možemo leći, pa smo otisli na rub hrpta, koji se spušta od vrha Bistre u dolinu Bistrice i tamo sam pod jednom pločom, koja me je štitila od kiše ležao i proležao od 10 sati u jutro pa do 4 sata po podne, izuzevši što smo jeli kiselo mlijeko. S ovoga položaja smo imali lijep pogled na vrhove, koji s južne strane zatvaraju korito potoka Bistrice t. j. vrh Kule 1975 m, Preslap 2241 m i Kudžbabu 2522 m. Imajući mir pravio sam resume dosadanjeg turističkog iskustva na Šar-Planini. Došao sam do zaključka, da je Šar-Planina jaka gorska skupina velikih dimenzija u svemu. Klima je na njoj barem na južnim obroncima znatno toplija nego li na našim Alpama, za to zeleni travnjaci sižu daleko više nego li na našim Alpama, te sam se mogao sutra uvjeriti, da zeleni travnjak siže do samog vrha Bistre i duž cijelog hrpta od preko i oko 2600 m. Osim toga našli smo i zmije otrovnice na visinama od blizu 2300 do 2400 m, što mi je bilo neobično, jer koliko mi je poznato na Velebitu ih nema na visinama preko 1500—1600 m. Sjeverni obronci, koji se pod hrptom naglo ruše i puni su velikih pećina kao Karavanke sa sjeverne strane bili su pokriveni u znatnoj mjeri snijegom tako da su pojedina snježišta bila duga do preko 500 m. Sutradan na putu po hrptu Šar-Planine do vrha Bistre susreli smo dvije divokoze. Osobita karakteristika planine i njenih obronaka su golemi prostori i obronci bez šuma puni zelene trave sposobni za pašu stoke. Rekoše mi da danas na Šar-Planini pase nekoliko stotina hiljada ovaca. Govorili su mi brojku od barem pol milijuna, a prema prostorima, koje sam vidio i mnogo stoke očito je, da bi Šar-Planina mogla nahraniti

peterostruki broj stoke, kad bi se sve njene mogućnosti u tom pravcu iskoristile. Jedna od glavnih karakteristika Šar-Planine, jest upravo vanredno bogatstvo vodom, kojom svi meni poznati dakle južni obronci Šar-Planine upravo obiluju. Iznenadio sam se nailazeći na jako gorsko vrelo, koje odmah stvara gorski potok, a na visini od blizu 2400 m pod Piribegom, dočim u nižim regijama svaka iole znatnija uvala ima svoj potočić, tako da Šar-Planina uz stabilizovanu javnu bezbjednost (sigurnost) sačinjava idealn teren za šatorovanje na zelenim obroncima uz najljepše žive boje cvijeća, a u neposrednoj blizini potočića i izvora, te sa mogućnošću lake ishrane mlječnim proizvodima. Hrbat Šar-Planine nije ispitana i turistički nije još igrao nikakvu ulogu, jer još pred par godina nije bilo nikakve sigurnosti za putnike ili za turiste, koji bi htjeli poduzeti avanturu i vratolomiju, da bi ga turistički obišli. I što više prema zapadu to je hrbat bio pogibeljni. Već samo ljubotensko sedlo služilo je za prelaz kačacima od Kosovog Polja na Šar-Planinu i prema tada pogibeljnem Kačaniku. Drugi prelaz, koji sam u svom opisu spomenuo odmah iza Piribega služio je u istu svrhu. Pogotovo je bio pogibeljan prelaz na Kobilici, pa se tamo i danas vide uz prelaz grobovi onih, koji su bili na prelazu opljačkani i koji su tamo poginuli, pa su odmah na mjestu i zakopani. Jedan stari pastir prijavio je, da je koliko on pamti po njegovom sjećanju poginulo kojih 80 ljudi na Kobiličkom prelazu. Jedini nedostatak u turističkom pogledu, koji mi je pao u oči jest neobično kišovita klima na koju sam se ja namjerio ove godine, moguće da drugih godina nema toliko kiše u planini. Mi stvarno nismo imali dana bez kiše, a na koncu nas je kiša dvije čitave noći i dana za redom pratila. Poslije podne smo na najbližim stijenama poduzeli kratko penjanje, da dobijemo pogled u gornju partijsku dolinu potoka Bistrice i da uzmognemo razabratiti kuda i dokle nas može sutra voditi naš put.

(Nastavak slijedi).

Božićne uspomene iz Kamničkih Alpa.

M. Savinjski.

Zagreb.

Još nikada nisam očekivao božićne blagdane tolikim čeznućem kao prošle godine 1926. Prošlo je Nikolinje, a i dan sv. Lucije, ali Božić nikako na vrata. Na Tominje, dan 21. prosinca, počeo sam pomalo i zdvajati, jer mi se ovaj posljednji dan, kojeg sam još proveo kod kuće, i ako je najkraći u godini, pričinio neopisivo dugim. Premda sam već u pola devet sati na večer legao u krevet, nikako nisam mogao usnuti, a posljednja tri sata pričinjahu mi se kao beskrajna vječnost, sve u očekivanju onog časa, kada ću oboružan nahrpnikom, kopljem, derezama i cepinom te ostalim manje ili više potrebnim i nepotrebnim svarima, krenuti put čarobne Slovenije, da se u njenom najslikovitijem kraju, u kraju prirodnih ljepota i vanrednih slikovitosti, opet jednom naužijem omiljelih mijanskih čara prekrasne gorske prirode.

Neću da ovdje opisujem mukotrplno putovanje željeznicom, jer to je svatko od nas i onako sam iskusio, koji se u oči božićnih blagdana dao i na samo malo udalje putovanje. Spominjem tek toliko, da sam putovao, odnosno bio na putovanju pola dana i cijelu noć, dok sam na koncu konca neispavanji sav slomljen stigao na dan 23. prosinca jutarnjim vlakom u Kamnik.

Jutro je bilo prekrasno i sunčano, a zrak topao kao ljeti, tako, da sam već i sam posumnjao, da li će doista već sutra biti Badnjak. — Nakon malog zau-tarka i odmora napustio sam Kamnik, te krenuo prema izlaznoj točci za Kamničke Alpe, prema prekrasnom gorskom seoci Stahovici, koje leži uz glavnu cestu između Kamnika i Savinjske doline, a prostire se uz lijevu obalu potoka Bi-strice.

Na ovom kratkom putu imao sam prilike, da vidim sve one strahote, što ih je zadnja poplava u ovom lijepom kraju počinila. Nestalo je mostova, nestalo je

putova, nestalo je u opće svega, što je stajalo na putu onoj sili bujice vode, koja se s gorskih velikana niz usko korito Bistrice spustila te harala i pustošila ovim krajem, koji leži na podnožju Kamničkih Alpa.

Iz Stahovice, gdje sam se zadržao tek četvrt sata, krenuo sam laganim korakom dalje prema planinarskoj kući na Kamničkoj Bistrici. I ovaj je put bio takodjer u početku mjestimice razvaljen, jer je uslijed poplave još više stradao nego li onaj izmedju Kamnika i Stahovice.

Nisam se žurio, jer sam imao dovoljno vremena, a dan je bio — kako sam već naveo — upravo ljetni. Snijega je bilo samo na najvišim vrhuncima, koji su mi se pričinili kao da su iz šećera, pak sam se već u duhu unaprijed veselio, kako ću na Božić do Kocbekove kuće na Moličkoj planini, a na Štefanje i na sam vrh bijelim plaštem, pokrivene Planjave.

Planjava je visoka 2399 metara, a spada ljeti medju rado tražene vrhunce Kamničkih Alpa. Leži izmedju Kamničkog sedla te Babe, a njezinim vrhuncem vodi put sa Kamničkog sedla preko Babe i Škarja na Ojstricu i kuću na Korošici. Uspon je ljeti lagan, dok je zimi od strane Kamničkog sedla veoma opasan i u rano zimsko doba nemoguć, a od strane Moličke planine, odnosno od kuće na Korošici manje opasan, pa uslijed toga i lagiji.

Kad sam stigao na planinarsku kuću na Kamničkoj Bistrici, malo sam se začudio, što ondje nisam našao niti jednog planinara, već jedino moje dobre znanice revnu i vrijednu opskrbnicu Franciku i njezinu sestru Maričku, koje su se zimi smjestile u blagovaonu, jer bi se inače bile u svojoj ljetnoj sobici ispod krova na žalost sviju nas planinara već odavna smrznule. Veselo su me dočekale i po staroj navadi dobro nahranile, a onda smo pod večer svi zajedno šaleći se i veseleći se kitili božićno dryće ili kako su one govorile »drvešček«. — Kad je dryće bilo lijepo i ukusno iskićeno, da ljepšega nije bilo — kako sam im to govorio — izmedju Stahovice i Bistrice, a i tamna je noćca i tih mir dolinom Bistrice zavladao, zapalili smo svjećice te već u predvečerje Badnjaka zapjevali onu našu lijepu božićnu pjesmicu:

Narodil se je Kralj nebeski
Od Marije čiste Djevice.

Iza ove pjesmice slijedile su još i druge, čas slovenske, čas opet hrvatske, a čas staroslavenske, već kako su nam dolazile na pamet.

Nakon pjesme, šale i zabave legosmo na počinak. Djevojke su ostale u toploj sobi, dok sam ja otišao u susjednu »Spavalnicu za moške«, u kojoj je bilo — čini mi se — samo nešto malo hladnije nego li vani. Medutim zima ne smije da smeta planinaru, a pogotovo ne takovom zgodom, kad može da upotrijebi gujeve sa svih dvanaest kreveta. Na Badnjak sam se ustao tek u 9 sati, kad su već djevojke sve uredile i meni pripravile dobar zajutrak, koji se unatoč postu sastojao iz jedne suhe kranjske kobasicice, čaja te brusnice. Grijeošio sam doduše, ali Svetogrući prašta planinaru, jer tko putuje, mora da se i hrani.

Iza zajutarka otišao sam u Stahovicu, da ondje dočekam svog druga A. G. Vrijeme više nije bilo tako lijepo kao dan prije, ali zato se još ni iz daleka nije moglo naslućivati, da će već sutradan biti snijega. Nešto prije Stahovice sastadomo se te zajedno nastavismo naš put natrag na planinarsku kuću na Kamničkoj Bistrici.

Na kući naručili smo si dobar objed, a nakon objeda legosmo malo na počinak. Večer provedosmo u društvu djevojaka te proslavismo Badnjak po našim lijepim starodrevnim običajima, pjevajući božićne pjesme, ljevajući olovo, noseći drva, sve u veselju i izvrsnom raspoloženju, pa sumnjam, da li je još itko proveo tako lijepo badnju večer kao što smo ju mi evo proveli.

Kraj lijepe, neprisiljene i prijateljske zabave prošlo je već i dvanaest sati, kad smo htjeli leći u mrzloj sobi u još mrzlije krevete. Da si barem donekle pomognemo, otvorili smo na jedno pola sata vrata od blagovaone, koja se za vrijeme večeri već prilično ugrijala. Snijeg još nije padao, pa smo odlučili, da ćemo sutra tek oko pola devet sati ustati, jer se do Kocbekove kuće na Moličkoj planini može uspeti za 5—6 sati.

Kada smo iza dobro prospavane noći na Božić u jutro otvorili prozore, imali smo što i za vidjeti: Snijeg do koljena, a kraj toga je još uvijek tolikom silom padalo, kao da je tek čas prije počelo. Izjavši teškom mukom iz naših toplih kreveta, lagano smo se odijevali i spremali, jer se takovom iznenadjenju nismo niti u snu nadali. Nakon malog zajutarka, koji nam je tog dana kao na sam Božić bio ujedno objed i večera, napustili smo u pola deset sati kuću na Kamničkoj Bostrici, gdje smo sinoć proveli tako lijepe i ugodne časove.

Put nas je u početku vodio do utoka potočića Bele u Bistricu. Ovdje smo krenuli na lijevo te odmicasmo u početku lijevom, onda desnom, a na koncu opet lijevom obalom Bele prema sedlu, zvanom Presedljaj. Snijega je bilo i u početku dosta, a kad je nakon jednosatnog gaženja po dubokom snijegu započeo nagliji uspon, bilo ga je od časa do časa sve više i više, jer je u ovim visinama već i na Badnjak na večer snježilo. — Išao sam već mnogo i mnogo puta, dapače još i po većem i dubljem snijegu, ali po svježem kao što je ovaj bio, nisam još imao prilike, pa sam se — na svoje najveće iznenadjenje — doskora uvjerio, da je napredovanje baš uslijed toga znatno oteščano i prema tome veoma sporo. Uspon nam je osim toga bio još oteščan i time, što su za zadnjih kišovitih dana nabuiale gorske bujice sve prelaze razorile, pa smo tako kod nekajih izgubili i više od pola sata, preko kojih bi inače prešli za dva do tri časa, a i bez napora.

Oko dvanaest sati drug mi ogladni, ali se tek toliko mogao zaustaviti, da si samo štograd iz nahrpnika na brzu ruku izvadi, uzme u ruku i tako dalje krene, jer nam je od silnog vjetra, sniježne vijavice i studeni neprestance prijetila pogibelj smrznutca. Bijeli poput starca putnika sv. Nikole lagano smo koračili naprijed. Držeći u jednoj ruci komadičke kruha, šunke i kobasicu, a u drugoj cepine, naličili smo više nekim gorskim sablastima, koje se laganim koracima uzdižu u carstvo vječnog snijega i leda nego li planinarima.

Bilo je točno jedan sat poslije podne, kad smo stigli do prvog sedla ispod Konja, a na visinu od nekih 1500 metara. Ne spominjem to radi toga, što smo ovdje nadošli na ponovne zapreke. I opet su vodene bujice razvalile puteljak, koji je sada bio sav zasut svježim snijegom, a ispod njega duboki ponori. Kod napredovanja po razvaljenim puteljicima, koji su pokriveni svježim snijegom, treba mnogo opreznosti, a prema tome i mnogo vremena. Poznato je naime svakom planinaru, da na uskim putovima nad ponorima po svježem snijegu nije moguće upotrijebiti krplje, pa nam prema tome nije preostalo drugo, nego da s razvaljenog puta pokušamo, odstraniti svježi snijeg. Na ovu tešku i opasnu zadaću bacio se moj drug upravo izvanrednom požrtvovnosti, a svoju je zadaću nakon nadčovječnih napora sretno i izveo. Dok je on bio zaposlen, bio sam prisiljen mirno stajati i čekati na jednoj litici nad ponorom, pa sam za to vrijeme mirovanja, jer sam bio samo u košulji, nazebao. U desnoj ruci, koja mi se već ukočila, nisam mogao više držati cepin, uslijed čega mi je i prelaz preko ovih zapreka i ponora bio silno oteščan. Prešavši napokon preko zapreka i ponora, zamolio sam svog druga, da mi pomogne navući rukavice, jer mi se desna ruka ukočila, a svaki od prstiju na jednom pričinio debelim poput batine na cepinu, kojeg sam sada već jedva držao i u lijevoj ruci. Teško je bilo, a i dugo je trajalo, dok smo zajedničkim silama rukavicu navukli na smrznutu i vlažnu ruku, koja mi se svejedno sve jače i jače drvenila i kočila. Pokušali smo je trti snijegom, a kad i to nije koristilo, zamoli me moj rijetko požrtvovni drug, neka mi iz nahrptnika izvadim bočicu alkohola, što ga je sobom za svaki slučaj ponio. Pošto to svojim ukočenim prstima nikako

nisam mogao izvesti, već sam se počeo sada najednom i u cijelom tijelu od silne studeni i zime tresti, brzo izvadi on sam tu bočicu i stade mi trti prste i ruku alkoholom. Kad se uvjerio, da me to peče, stao se upravo od srca smijati, jer je po tom znao, da je opasnost minula. I doista nakon kratkog vremena ruka mi je bila u redu, ali zato sam se još sveudilj od silne studeni tresao kao šiba na vodi. Da se malo ugrijem, pospješili smo korak, ali smo unatoč svemu tomu, došli na Presedljaj tek u pola tri sata poslije podne.

Ovdje bi se bili rado malo odmorili i nešto založili, ali nam to nije bilo niti moguće, jer je vjetar bio strašan, a studen upravo grozna. Nije nam preostalo drugo, nego da nastavimo naš put prema kući na Korošici, do koje bi bili ljeti već nakon jedan do jedan i pol sata sigurno prispjeli. Sada medjutim nije bilo tako, jer snijeg je počeo ponovno padati, a magla je bila tako gusta, da na dva do tri koraka pred sobom nismo vidjeli ništa. Duboki, svježi snijeg, koji je već cijelu prošlu noć padao, bio nam je od velike neprilike, jer smo zajedno sa krpama skoro na svakom drugom koraku propadali preko koljena. A ja sam uvjeren, da će onoga, koji je već jednom taki uspon iskusio, za uvijek proći volja, da što slična ponovi. Kraj svih ovih poteškoća oteščavalo nam je naš put još i to, što se nikako nismo mogli orijentirati, a niti smo znali točno, kuda i kamo idemo. Išli smo i išli, ali nikako nismo mogli doći do sedla, koje se nalazi između Korošice i Dedeca, dok nismo na posljeku oko 5 sati na večer, kad je već bilo skoro tamno, našli na traženo sedlo, odakle smo se zatim — poznavajući teren i prilike — jednostavno odsmucali do kuće na Korošici, koja leži dolje u kotlini ispod Ojstrice i Dedeca. Vidno je bilo još samo toliko, da smo ipak nekako nabasali na kuću, koju smo u ovom času tek iz nužde potražili. Znali smo, da je zatvorena i da se unutar ne može, no nadali smo se da ćemo ondje naći koji komad dryva, pa ćemo se onda gdjegod uz zid stisnuti i načiniti vatru, da se malo odmorimo i ugrijemo toplim čajem.

Drva naravski nismo našli, ali zato ipak nismo klonuli duhom niti se uplašili, već smo se za nuždu i pod silom teških prilika sklonili na mjestance, koje je jedino bilo zaštićeno od vjetra i snijega, a ljeti služi za otorećivanje probavljene hrane, i tek zimi dolazi dobro — tko bi na to ikada pomislio bio? — smrznutim, izmorenim te izgladnjelim planinarima, da se barem donekle zaštite od snijega, vjetra i studeni, i da si ondje, gdje to baš nije običaj prigotove malo toplog čaja i snabdijenu svoj ispražnjeni želudac hranom... Pa neka reče još tko god, da planinarenje nije interesantno i da nema svojih »ugodnih« iznenadjenja?!

Kad je već sve bilo priugotovljeno i trebalo je samo u spremama za kuhanje zapaliti žestu, zapali smo tek u pravu nepriliku, na koju nismo bili nikako pripravljeni i koja bi nas bila sigurno stajala života, da nas kasnije puki slučaj nije spasio. Žigice, koje smo sobom ponijeli, putem su navukle na sebe toliku vlagu, da ih nismo mogli nikako zapaliti, pa smo ostali bez svjetla i nade, da ćemo se toplim čajem okrijepiti i malo ugrijati, a i upitnim je postalo naše dalje putovanje do Kocbekove kuće, gdje smo kanili noćivati.

Budući da smo se doskora uvjerili, da ovo naše mjesto, koje smo tek za nuždu potražili bili, nikako nije podesno za noćivanje, nije nam preostalo ino, nego se nakon kratkog razmišljanja, u tmini gladni, prozebli i umorni odlučimo sve bez svjetla za dalji put do Kocbekove kuće na Moličkoj planini.

Ako ljeti i po danu ovaj put i traje samo pola sata, ovog puta se silno otegnuo, a pod konac nam se našeg dugog lutanja već pričini, kao da sami prisustvujemo svom vlastitom sprovodu. I posljednja nada počela nas pomalo ostavljati, jer smo sad već bili uvjereni, ako i nadjemo Kocbekovu kuću, da nam ondje ne će biti puno bolje i laglje nego li na Korošici. Znali smo naime, da nas bez Žigica i na toj kući čeka samo grozna studen, a moguće i sama smrt od smrznutca.

Na tornju crkve sv. Marije Magdalene u Stahovici moglo je udarati upravo 10 sati, kad smo u to doba noći po groznoj studeni i velikoj tami onako za šalu izvadili naše satove, da tobože ustanovimo, koje bi moglo biti doba. Dok smo se za vrijeme našeg lutanja ovako i na slične načine medjusobno tješili, lagano su nas sile počele napuštati. Počeli smo već i zdvajati, kad se iznenada nad Moličkom planinom pojavi mjesec te rasvijetli kraj, kojim smo već tako dugo lutali. — Bili smo u tom momentu udaljeni od kuće i kapelice naših slavenskih apoštola sv. Ćirila i Metoda tek kojih stotinu metara, no u tami je ne bi bili nikako mogli naći, jer se onako bijela sakrila u malenoj uvali, kamo sigurno ne bi bili niti potkušali skrenuti. — Razumiće se po sebi, da u kuću nismo mogli tako lako, jer je bila zatrpana snijegom. Brzo smo odstranili snijeg, a još se brže zatim uvukli u kuću. I sve bi bilo sada već dobro, samo da je bilo žigica.

Ne znam kako, ali najednom mi pade na pamet, da imadem u novčarki neki stari nažigač na benzin. Odmah sam ga potražio i pokušao, da li funkcioniра. I on se na naše najveće čudo, nakon neuspjelih pokusa doista i upali. Svijetiljke su u momentu planule, a mi ustanovisemo, da je već jedan sat iza polnoći. No naše se čudjenje i veselje doskora još i povećalo, jer smo opazili, da u kući imade dosta velika količina drva kao i malena peć.

Za kratko vrijeme vatra je u peći zaplamsala, a u našim se spremama za kuhanje počeo taliti svježi, bijeli snijeg za čaj, koji nam je u tom momentu bio najpotrebniji. Akoprem smo već bili sasvim izmučeni, iscrpljeni i napola smrznuti, nismo odma legli spavati, nego smo neprestance kuhalili čaj i krijeplili se hranom.

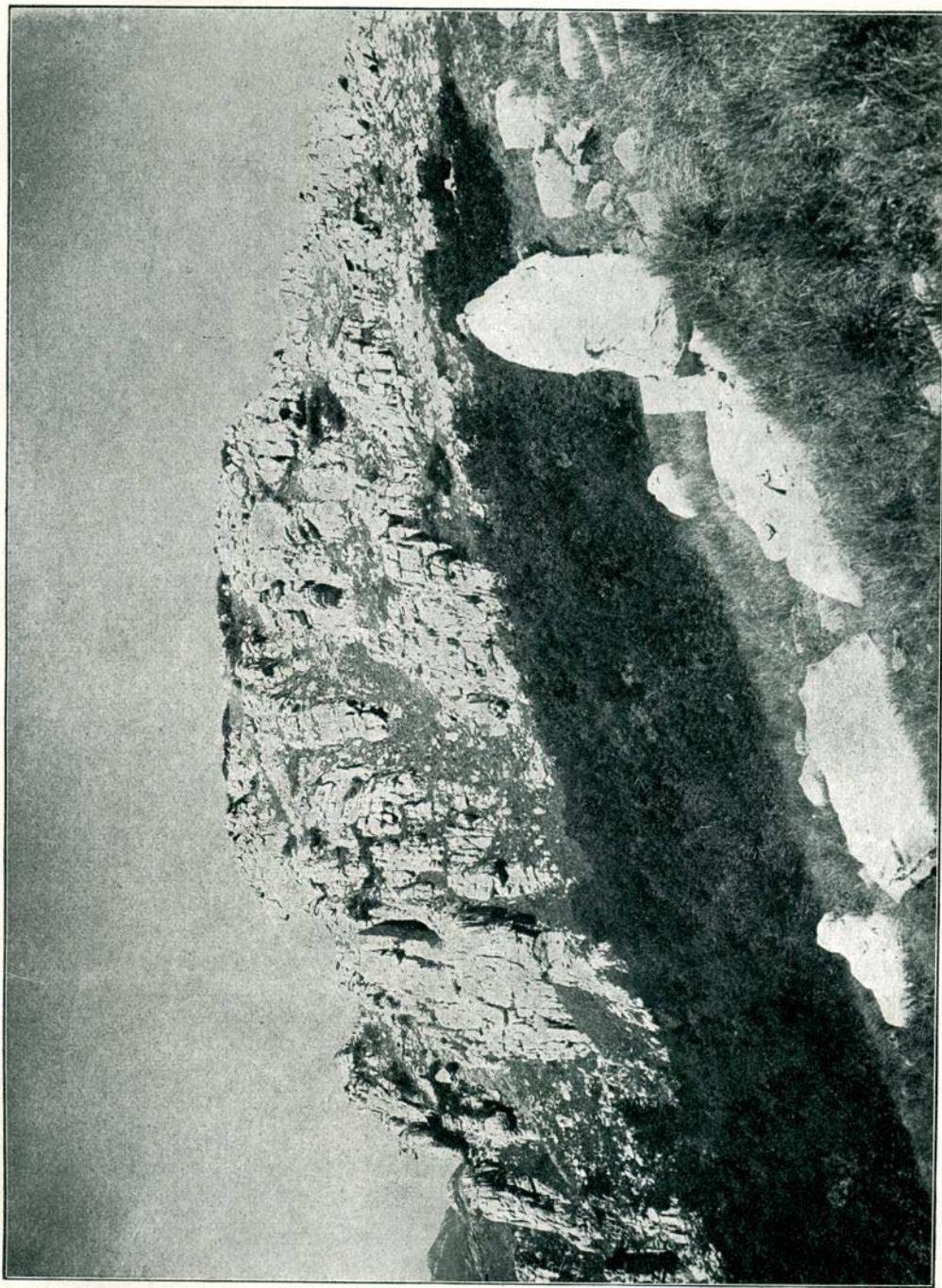
Kad smo napokon legli, od prevelikog napora i uzrujanosti nismo mogli odmah usnuti, a kad sam teda negda na tvrdoj daski ipak na kratko vrijeme usnuto, provalio sam u snu još jednom ovaj naš mukotrpnji i strašni put od Korošice do Kocbekove kuće.

Obojica smo tek u polusnu proveli noć, te smo se već rano u jutro počeli spremati na ponovno kuhanje čaja i zadnji uspon prema vrhu Planjave, kojeg smo svakako kanili na Štefanje zaposjeti.

Bilo je nekako oko osam sati, kad smo krenuli natrag prema kući na Korošici, koju smo sada već nakon pola sata dosegli, a odavle smo odmah oboruzani derezama krenuli prema Planjavi, čiji smo vrhunac po smrznutom snijegu već nakon dva sata napornog uspona sretno zaposjeli, diveći se prekrasnom izgledu, koji nam se ovdje pred očima pružio. Nad nami najljepši sunčani dan, pod nami magla poput nedoglednog uzburkanog mora, a u daljini pojedini vrhunci Julijskih Alpa, Karavanka, Kamničkih Alpa te ostalog slovenskog i hrvatskog gorja kao nepregledni niz otoka i otočića, koji se posred ustalasanog mora ponosno i oholo uzdižu, kao da su si i oni sami svjesni, da su najveličanstveniji i najgrandiozniji ukras naše domovine.

Nakon dvosatnog ugodnog boravka na vrhuncu, uputisemo se natrag na kuću na Korošici, a odavle opet na kuću na Kamničkoj Bistrici, kamo smo se na Štefanje pod večer sretno vratili.

I tek sada smo si priredili pravo božićno slavlje, pričajući — uz dobru kapljicu i lijepo božićne pjesme — Franciki i Marički te jednom zalatalom planinaru ovu našu božićnu pustolovinu, koja bi bila po svoj prilici posvema tako ispala, da se nismo morali već dan prije vratiti sa sedla Presedljaja, kad mi se desna ruka od silne studeni ukočila.

GORSKI KOTAR: VRH SNJEŽNIKA. 1506 M.

FOTO: TADE MATELJAN, SUŠAK.

Naše slike.

Obje naše slike u prilogu prikazuju nam motive iz primorskoga krša t. j. motive gorskoga kršnoga sklopa Snježnika. Prva naša slika prikazuje nam veličanstvenu panoramu, koja se pred nama pruža s vrha našega Snježnika. U smjeru prema tal. Snježniku niže se vrhunac do vrhunca stvarajući suvisli gorski greben posve gol s izražajem strašnoga krša, a desno toga grebena nižu se više manje ošumljeni vrhunci oko Risnjaka i dalje tamo prema Čabru i Sloveniji.

Druga naša slika prikazuje nam sam vrh našega Snježnika. Golema nešto svedena kamena

glavica, ispucana i razlomljena u debelo slojenim vapnencima u mnogom nas podsjeća kamene glavice Crnopca. Razgled sa Snježnika je vrlo dalek i romantičan na sve strane, pa obilno naplaćuje trud planinaru, koji se odlučio da ga pohodi. Naše primorske kršne planine po svojoj ljepoti i čaru zaslužuju da ih se mnogo više pohadja nego se to u istinu čini. Kako je s kućom na Obruću u velike olakšano planinarenje po tim našim lijepim planinama, to bi bilo poželjno, da planinari ovoga proleća i ljeta svrate što više pažnje tim planinama.

Društvene vijesti.

Članarina za 1927. godinu. Umoljavamo cijelokupno članstvo da za novu 1927. godinu čim prije uplate dospjelu članarinu. Upłata može se vršiti preko društvenog povjerenika ili inkasatora, koji imade pismenu punomoć za to, ili osobno svaki dan osim nedelje) od 8—12 prije i od 5—8 poslije podne u društvenoj poslovñici Ilica 37 dvořište lijevo.

Upozorujemo, da u ovoj godini ne vrijede više stare dosadanje iskaznice, već se imadu zamjeniti (uz odštetu od 5 Dinara) s novima koje će morati sví članovi u buduće sa sobom nositi, jer bez predočenja izkaznice neće nitko moći računati na bilo kakvu pogodnost koju društvo pruža svojim članovima ma gdje bilo, a navlastito na željeznicama prigodom planinarskih izleta, gdje je od sada uvedena stroga kontrola.

Nove iskaznice moraju biti providene fotografijom i vlastoručnim potpisom vastnika, pa se imadu uvjek pokazati na zahtjev nadležnih organa.

Iskaznice su jednake za sva planinarska društva udružena u Savezu planinarskih društava u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

Članarina za 1927. godinu ostaje nepromjenjena a iznosi kako slijedi:

a) Stari redoviti članovi: Članarina Din. 25.— Doprinos za gradnju kuća i skloništa Din. 5.— za novu iskaznicu Din. 5.—. Ukupno Din. 35.—

b) Stari član dak: članarina Din. 12.50, doprinos za gradnju kuća i slkoništa Din. 5.—, za novu iskaznicu Din. 5.—. Ukupno Din. 22.50.

c) Novi član: upisnina Din. 15.—, članarina Din. 25.—, doprinos za gradnju kuća i skloništa

Din. 5.—, za novu iskaznicu Din. 5.—, za pravilnik Din. 2.—. Ukupno Din. 52.—

d) Novi član dak: upisnina Din. 5.—, članarina Din. 12.50, doprinos za gradnju kuća i skloništa Din. 5.—, za novu iskaznicu Din. 5.—, za pravilnik Din. 2.—. Ukupno Din. 29.50.

Skupštine. Hrv. plan. društvo podružnica »Višočica« u Gospicu održala je dne 30. I. 1927. u društvenim prostorijama u gostionici Nikole Milkovića u 15 sati svoju XII. redovitu glavnu godišnju skupštinu sa slijedećim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika. — 2. Ovjerovljenje zapisnika minule glavne skupštine od 14. II. 1926. — 3. Izvještaj tajnika. — 4. Izvještaj blagajnika. — 5. Izvještaj ekonoma. — 6. Izvještaj nadzornog odbora. — 7. Apsolutorij starom odboru. — 8. Izbor novog upravnog odbora od 5 lica sa predsjednikom. — 9. Izbor nadzornog odbora od 3 lica. — 10. Eventualia.

Društvena predavanja. 1. Dne 15. prosinca održao prvi društveni podpredsjednik dr. J. Poljak predavanje s projekcijom o temi »Rijeka Una od izvora do Martinbroda«. U uvodu prikazao je predavač u kratkim crtama hidrografiju krša, kao zasebno razvijen fenomen, koji je uvjetovan geološkim sastavom krških krajeva. Kako su krajevi našega krša izgrađeni u pretežnoj čestij od vapnenaca, koji su uslijed izgradnji gorskih sila posve razlomljeni nizom pukotina koje duboko zalaze u nutrinju krajeva krša, to i meteorne vode, koje padaju po površini tih krajeva, ne sabiru se po površini nego se pukotinama gube duboko u podzemlje. Tu se sakupljaju i teku podzemno u obliku većih

ili manjih podzemnih vodotoka sa svim osebinama nadzemnih potočki i rijeka. Konačno te vode izbijaju u dubokim prodrorima dolina na površinu velikom snagom stvarajući izvore naših krških rijeka. Takvim načinom nastao je i izvor rijeke Une, koja izvire velikom množinom vode iz duboko urezanoga prodora nedaleko ličkoga mješta Suvaće sjeverno Srba. Voda podno okomito odlomljene i visoke stijene izbija iz velikoga kamenog kotla i izljeva se tvoreći male kaskade u divlju i razlomljenu kamenu dolinu, tjerajući već u svim početku veći broj mlinova. Nakon jednoga kilometra ostavlja prodornu dolinu i zalazi u Suvajsko polje, da opet kod Radjenovića istočno Suvaće zalazi u kamenitu prodornu dolinu, do 200 m visokih okomitih stijena sve tamo do Martinbroda, gdje ju ostavlja tvoreći između Ermaina i Martinbroda cio niz slapova i kaskada. Kraj je to pun divne romantike i prirodnih krasota, pa je ujedno šteta što je tako udaljen od željeznice. Kod Ermaina prima Una svoj jak pritok Unac, koji se također probija duboko urezanim, kamenom i divljom dolinom. Predavanje je bilo popraćeno lijepim projekcijama, pa je predavač prikazao uz projekcije krajeva oko Une i niz slika, kojima je rastumačio problem hidrografije u Kršu.

2. Univerzitetski profesor Gosp. Dr. Valle Vouk naš poznati prirodoslovac i učenjak održao je kao član našega društva za naše članove u petak dne 7. siječnja 1927. god. jedno vrlo uspјelo planinarsko predavanje o prirodnim ljepotama sjeverne Amerike, koju je prošao prošle god. u augustu i septembru na svom naučnom putovanju. — Predavanje održao je pod naslovom: »Slike s putovanja po sjevernoj Americi (prirodne ljepote i nacionalni parkovi u gorju Rocky Mountains)« koje nam je prikazao jednom velikom serijom prekrasno koloriranih diapositiva pred dupkom punom dvoranom restauracije »Janje« na redovitom društvenom sastanku.

3. U četvrtak 20. siječnja 1927. god. posjetio nas je iz Ljubljane član slov. plan. društva gosp. Pavel Kunaver i na društvenom sastanku u dupkom punoj dvorani restauracije »Janje« održao jedno vrlo uspјelo predavanje s diapositivima pod naslovom: »Juliske Alpe«. Predavač nas je vrlo uspješno vodio iz Mojstrane dolinom Vrata do na sam vrh Triglavu, a odavde dvijema putevima kroz Voje i preko sedam triglavskih jezera na Bohinjsko jezero i Crnu Prst prikazujući nam usput sve krasote onih krajeva, a oprštajući se od njih poveo nas je u svijet Alpinske flore, zaključivši predavanje doviknuo nam: »Na svi-

danje u Julskih Alpah«. Obećao nam je održati još jedno takovo predavanje o Kamniškim Alpama i Karavankama pa i mi njemu kličemo »na svidanje u Zagrebu«.

4. Dne 27. siječnja 1927. na zamolbu Slov. Plan. Društva, održao je dr. J. Poljak predavanje u »S. P. D.« u Ljubljani i prikazao je braći Slovincima našu najljepšu planinu Velebit. Prostrana dvorana mesnoga doma bila je gotovo puna paziovoga slušateljstva. Predavač je u uvodu prikazao karakter Dinarskoga krškog sistema, istakao je geografsku razdiobu i smještaj Velebita, ocrtao je sve njegove planinarske prednosti i loše strane za planinarstvo, a zatim je poveo slušatelje Velebitom od Vratnika do Crnopca. U 68 dispozitiva prikazani su svi najljepši krajevi gorodge Velebita i to slijedom sjeverni, srednji i južni Velebit. Tu smo vidili Senjsku Dragu, Judičevu planu, Velebit s Oltara, Markov Kuk, Ječmište, Jezera, Zavižane, Rajinac, Lubenska vrata, Jablanac, Zavraticu, Štirovaču, Ledenik, Dabre, Oštarijsko polje, Badanj, Dôce, Buljmu, Vel. Paklenicu, Ribnička Vrata, Vel. Ruino, Simonovića Stabinu, Vaganac, Vaganjski vrh, Sv. Brdo, Tulove grede, Ladu, Čaber, Splovinu, Prosinu i Crnopac. Na koncu prikazan je život u stanovima na Velebitu, izgradnju stanova, nutarnji namještaj i zaposlenje čobana.

Lijepi i snažni velebitski motivi oduševili su braću Slovence svojom romantikom i ljepotom, pak su mnogi od njih tražili informacije za najzgodnije uspone na Velebit. Izmjena predavača između S. P. D. i H. P. D. vro je dobra zamisao, jer samo tako mogu planinari dobiti cjelokupni pregled preko naših planina. Nadamo se, da neće zastati kod ovoga pokusa nego da će se u tom smjeru obostrano nastaviti.

Društvo priređuje ove zime kako u Zagrebu tako i kod svojih podružnica jedan ciklus predavanja koja će obdržavati većinom ugledni članovi našega društva gg. Dr. Ivo Pevalek, Dr. Ivo Horvat, Dr. Milovan Gavazzi, Dr. Karlo Bošnjak, Dr. Fran Šuklje, Dr. Stjepan Filipović, Prof. Zvonimir Doroghy, prof. Vladimir Stahuljak star., i mnogi drugi, a između ostalih i nekoliko poznatih planinara od Slovenskog plan. društva. Sva ova predavanja držat će se u svrhu što jače propagande planinarskog pokreta u našem narodu, i za upoznavanje ljepota naših planinskih krajeva i života na njima pa se stoga, članovima preporuča, da ova predavanja redovito pohadaju i tim načinom da se upoznaju sa ljepotama naše domovine.

Izleti. U mjesecu studenom 1926. poduzela je i pripremila središnjica sa svojim članovima sljedeće izlete: 14. XI. na Drgomalj u Gorskom kotaru, 21. XI. na Zeleni Vir — Muževu hižu i 28. XI. na Svetu Goru u Sloveniji. U prosincu nisu poduzimani izleti djelom radi veoma lošeg vremena, a djelom radi Nikolinjske zabave, koju je društvo priredilo po starom običaju za svoje članove.

U siječnju 1927. g. 3. I. na Okić u zajednici sa članovima podružnice »Japetić« iz Samobora i 17. I. na Kum u Sloveniju.

Daljnji izleti koje društvo priređuje svake nedelje objavljivat će se uvijek na vrijeme u zgrebačkim dnevnicima.

Na sve izlete potrebno je da članovi nose sobom nove društvene članske iskaznice i planinarski znak.

Društveni svečari. Sedamdesetgodišnjica profesora Dra Otona Kučere začasnog člana H. P. D. Roden 1. I. 1857. u Petrinji od oca učitelja, svršio 5 razreda pučke škole u Otočcu, 6 razreda gimnazije u Senju, 2 poslednja razreda gimnazije i maturu u Vinkovcima, filozofski trienij na Bečkom sveučilištu studirajući matematiku, fiziku i astronomiju i tu je položio profesorski ispit 1877. Kao srednjoškolski profesor služio je 16 godina 1876. do 1899. u Vinkovcima i Požegi, a tada je pošao na filozofski fakultet kao učitelj matematike i fizike u šumarskoj akademiji i tu djelovao 17 godina 1899—1916. dobivši g. 1909. naslov i značaj izv. sveučilišnog profesora. U 1919. godini uводи u život geodetski tečaj i bude prve dvije godine njegov predstojnik. Umirovljen je koncem 1915. godine, a 1920. g. reaktiviran i na službovanje dodijeljen odjelu za bogoslovje i nastavu u Zagrebu, 1921. imenovan srednjoškolskim ravnateljem i upraviteljem zvjezdarnice hrvatskog prirodoslovnog društva u Zagrebu koje je mjesto napustio 1. januara 1926. rado slabog zdravlja.

Kao dugogodišnji odbornik i tajnik hrvatskog planinarskog društva i to iz onog doba kada se je slavila 25-godišnjica društava poznat je i širim planinarskim krugovima sa svog uzornog tajničkog rada, a u planinarskoj literaturi ostavio je jasan trag svoga dubokog shvaćanja i ljubavi prema planinarstvu sastavivši sa drugovima spomenicu o društvenoj 25-godišnjici.

U znak osobitog priznanja izabran je prigodom 50-godišnjice Hrvatskog planinarskog društva na svečanoj sjednici dne 7. rujna 1924. godine začasnim članom H. P. D. — Čestitamo!

Pedeset-godišnjica profesora Vladimira Stahuljaka str., začasnog člana H. P. D. Roden 22. XI. 1876. g. u Bjelovaru od oca sudbenog vječnika odrastao u Bjelovaru i Zagrebu, gdje je i svršio pučku, nižu, srednju i učiteljsku školu. Zatim je svršio u Budimpešti konzervatoriju, a u Beču položio državni (profesorski) ispit. Služio je kao učitelj u Sv. Jani 1899—1903., u Remetama 1903—1908., u Koprivnici 1908—1911. (kao gradski kapnik i učitelj) na Sušaku 1911—1913. kao dirigent svih Slavenskih pjevačkih i glazbenih društava i učitelj glazbe na svim srednjim školama. U isto vrijeme polazio je svaki dan prije podne u Čavle $7\frac{1}{2}$ km od Sušaka pješke kao učitelj na tamošnjoj školi. U Zadru 1913—1914. kao profesor glazbe na učiteljskoj školi i kao zborovoda hrv. pjevačkog društva »Zoranić« i upravitelj hrv. glazbene škole. U jeseni 1915. g. premješten je u Petrinju, gdje djeluje do proljeća 1926. g. na učiteljskoj školi kao profesor glazbe i pjevanja, a od 1926. u Zagrebu na ženskoj preparandiji, gdje se i danas nalazi.

U planinarstvu djeluje još iz svojih dačkih dana te mu je još u životu sjećanju sva stara planinarska garda od osnivača društva od kojih je veći broj već umro, a s kojima je u društvu poduzimao izlete. Kao revan pobornik planinarskog pokreta osnovao je 1922. godine planinarsku podružnicu »Zrin« u Petrinji i kao njen osnivač bio je i njenim prvim predsjednikom sve do proljeća 1926. godine kad je premješten u Zagreb i ovdje odmah izabran članom središnjeg upravnog odbora. Tom prilikom povjerena mu je organizacija planinarskog podmladka i propaganda među omladinom, koju zadao i danas vrlo uspješno vrši. Obišao je skoro sve poznate planine u Hrvatskoj, Slavoniji, Bosni i Banovini, napisao mnogo planinarskih članaka i održao više planinarskih predavanja.

Za osobite zasluge na polju planinarstva, a naročito za osnutak i razvoj podružnice »Zrin« u Petrinji predložen je na njenoj glavnoj godišnjoj skupštini za začasnog člana, što je na prošlogodišnjoj glavnoj skupštini središnjice jednoglasno usvojeno i prihvaćeno. — Čestitamo!

Planinarska literatura. U društvenoj poslovnici Ilica 37 mogu članovi nabaviti razna društvena izdanja uz vrlo povoljne cijene kao razne Vodiče: na Medvednicu, po Plitvičkim jezerima (snižena cijena) po Gorskem Kotaru i t. d. — Osim toga stoji članovima na raspolaganju društvena knjižnica sa vrlo ljepim i poučnim planinarskim štivom.

Foto-sekcija H. P. D. objavljuje, da je izšao iz stampe 1. broj II. godišta »Fotografiski Vjesnik«, te ga članovi sekcije mogu podići u poslovniči društva Ilica 37. Isto tako upozoruju se svi članovi H. P. D. da je produljen rok za pripoštanje fotografija za nagradni natječaj. »Prvi pokus« do 31. III. 1927. g., pa se stoga ponovno pozivaju svi članovi amater-fotografi, da kod ovog natječaja sudjeluju u što većem broju.

Raspisano je 5 nagrada a natjecati se može

svaki član H. P. D. bez obzira dali je član foto-sekcije ili nije.

Članovi foto-sekcije H. P. D. koji još nisu podmirili članarinu za 1927. godinu umoljavaju se, da čim prije udovolje svojoj dužnosti.

U februaru odpočet će se sa predavanjem za početnike potpuno iz početka. Predavat će odbornik gosp. Ljudevit Griesbach što će se objaviti na vrijeme.

Planinarske vijesti.

Za planinarstvo u sjever. Dalmaciji. Ne samo ljetne nego po gotovo za zimske uspone odlične su dalmatinske planine. Čim se izgrade neophodno potrebne planinarske kolibe neće takvi usponi biti skopčani s poteškoćama, pretpostavivši dobro izabrano vrijeme. Početkom siječnja 1927. su u sjevero-dalm. Primorju i dalmatinskoj Zagori bili isključivo sunčani, relativno topli dani. Za takovih lijepih zimskih dana mogu se obaviti jednodnevni usponi iz sela pod planinama, ako se uspon počne prije izlaza sunca. Gdje ima snijega pod vrhom bi se morale upotrebiti krplje.

Primjerice na Mosoru (1330 m) nije u općini bilo snijega. Glavna Dinarska gorska kosa bila je u cijeloj svojoj duljini pokrivena snijegom tek u visini od po prilici 1300 m a ps. vis. Njeni glavni vrhovi od sjevera prema jugu nižu se i to: Dimara 1831 m, Troglav 1913 m, Kamešnjica 1849 m. Zimi za čista dana je pogled po pripovijedanju vanredno opsežan. Uspone na ova tri vrha valjati će osigurati nekim planinarskim kolibama u zgodnom položaju.

Najviša južno Velebitska grupa sjajila se je u čistom suncu potpuno bijela od snijega, a isto tako i vrhunci Biokova.

U Vrlici slušao sam hrv. narodne guslače recitirajući vrlo interesantne stare i novije nar. pjes-

me. Medu inim i po pjesničkom stđržaju savršene romance. To su bili: Mato Pezo, gostioničar u Vrlici rodom iz Cetine, te Toma Kujundžić iz Maovice.

Nac. odijelo u selima pod Dinarom je vanredno lijepo, junačko i plemenito. Već je interesantna stara nošnja i u dalnjim selima n. pr. u Muću, i Gizdavcu, a po gotovo je odlična u velikim našim selima pod Dinarom na pr. u Hrvatce, gdje su ljudi kako sami veie: »žestoki«, pa u Kijevo između Troglava i Dinara.

Svagdje u tom kraju ima gdje više gdje manje uspomena na prošlost u obliku prethistorijskih i historijskih ostataka svih epoha, historijskih reminiscencija i t. d. Sve su to krajevi, koji zaslužuju brojnije posjete turista i planinara nego do sada.

Dr. I. K.

Otok Biševo je interesantan ne samo po svojoj glasovitoj modroj šipilji u koju se ulazi barkom s mora, nego tako su mi u Komiži na otoku Visu pripovijedali i po tom, što se je na obalama otoka sačuvala jedna vrsta »tuljana«, koja i danas živi, a koju zovu »Medvjedica Dalmatinska«.

Dr. I. K.

Planinari !

Širite svoje glasilo

„Hrvatski Planinar“

SADRŽAJ: Dr. I. Krajač: Šar-Planina. — M. Savinjski: Božićne uspomene iz Kamničkih Alpa. — Naše slike. (Str. 13.). — Društvene vijesti. (Str. 13.). — Planinarske vijesti. (Str. 16.).

Izdaje »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u nakladi »Nakladne zadruge Hrv. Planinara« u Zagrebu. Odgovorni urednik: prof. dr. Josip Poljak. Tisk: Nadbiskupske tiskare u Zagrebu.

Za tiskaru odgovara: Stjepan Marinović, Gjorgjićeva 18.